

nunt, sæpe mortaliter peccant; quia multis præbent occasionem ruinæ, sine ratione sufficienti. Non ita semper graviter peccare videntur qui eos vendunt; cum enim, ex dictis, multi eos absque peccato saltem mortali legere possint, eo ipso ementes supponi possunt habere justam causam tales libros emendi. Ergo librarius, qui eos habet et petentibus vendit, cum discretione tamen, inquietari non debet. Ita Bouvier.

299. Q. 8. *An liceat dominis hospitorum (quæ vulgo cafés dicuntur) quævis folia publica hospitibus legenda exhibere?*

R. Cum Gury: possunt utique exhibere quæ de rebus mere politicis tractant, nec videntur teneri ad rejiciendum folium aliquod ex eo quod interdum aliquid minus rectum ratione fidei contineat, modo generatim Religioni non adversetur. At admittere non possunt ea, quæ evidentem et ordinariam sunt Religioni et moribus adversa, etiamsi propterea hospites ad ipsos confluere desinant. Agitur sane de damno gravissimo, spirituali ac publico; scripta enim mala fidem ac Religionem subvertere nata sunt: unde publicæ eorum diffusioni cooperari non licet, quæcumque tandem causa haberi possit.

300. Q. 9. *Ad quid tenetur qui habet libros prohibitos?*

R. Juxta Bullam Julii III *Cum meditatio*, et Constitutionem Pii IV *Dominici gregis* tenetur qui habet libros prohibitos cujuslibet speciei, eos sub obedientiæ præcepto, ideo sub gravi, tradere quamprimum Inquisitoribus vel Episcopis (sufficit etiam tradere habenti licentiam, prout in usu est). Et Alexander VII hanc sub n. 45 damnavit propositionem: *Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri.*

Diximus: 1. *tradere*, nam licet communiter a censura excusetur qui librum vetitum comburit, quia sic cessat illum habere; præceptum est tamen, ut tradatur: quod quidem semper, etiam nostris hisce diebus, præcipitur, quoties prohibentur libri. Et merito; nam maxime interest quod superiores sciant quæ fidelibus propinentur venena, ut antidotum præparent¹.

¹ Episcopi Provinciæ Taurinensis Encyclica ad Clerum et populum sub die 29 junii 1849, habent: *Brûlez, à l'exemple des premiers fidèles, tous les écrits et les livres mauvais* (Act. xix: Contulerunt libros et combusserunt coram omnibus, etc.), *et ces feuilles périodiques où le redoutable et*

2. *Quamprimum*: ceterum liberant a mortali, ideoque a censura, qui scienter et culpabiliter uno vel altero die librum retinet: et hoc satis probabiliter; quia sicuti materiæ, ita temporis parvitas excusat. Imo Layman, Pignatelli, Sanchez et alii plures apud Croix excusant omnino qui librum retinet etiam longiori tempore, nempe expectans opportunam occasionem ad illum tradendum superiori, vel alii habenti licentiam. Non tamen excusatur neque qui librum retinet etiam alieno nomine, v. g., in deposito, mutuo aut pignore, quia de facto retinet; neque qui librum dat alteri retinendum, cum possit arbitrio suo illum repetere. Excipe si deponeret apud eum, qui habet licentiam cum pacto expresso non repetendi, nisi vel post libri expurgationem vel post licentiam impetratam: hunc non damnarem, ait S. Alphonsus; tunc enim revera se expoliat possessione et libri proprietate quoad usque debita licentia fuerit donatus¹.

301. *An (quæres) libri prohibiti sint domino reddendi, si eos retinendi facultatem non habeat, casu quo illos petat?* Negative, ne detur occasio transgrediendi legem: excipe si nequeant denegari sine gravi incommodo, ut si inde rixæ, blasphemiæ, etc.; tunc ipse dominus videat. Atamen levis contristatio vel etiam timor dissolvendæ amicitia non censeretur ratio de se sufficiens, saltem plerumque, pravo libro amico reddendi. Gury (S).

SCHOLIUM. — *De fidei impedimentis generatim, ac de peculiari in Italia; de iis eliminandis²; ac studio fidei dilatandæ.*

302. Q. 1. *Quænam sunt fidei impedimenta generatim?*

R. Fidei impedimenta diversa semper fuere pro diversitate tempo-

saint nom de Dieu est profané, le sacerdoce insulté, la piété tournée en dérision, l'honnêteté outragée, l'honneur du prochain calomnié. Atamen in prohibitionum Decretis jure repetitum habetur præceptum libros superioribus consignandi. Hisce sic stantibus pro praxi concludendum videtur cum doctis a nobis consultis, nempe si libri prohibiti tales sint ut evulgentur passim, qui ideo ab Episcopis bene dignoscuntur, poterunt etiam flammis tradi; at si libri de novo lucem videant, vel rari, vel non ita cogniti existimentur, tunc omnino sunt consignandi.

¹ V. Liguori, *Op. Mor.*, l. VII, nn. 295, 297, etc.

² V. Franco, *Risposte brevi e familiari alle obbiezioni più sparse contro*

rum, ut patet ex historia Ecclesiastica : licet enim fidei hostis unus sit semper et idem, Princeps tenebrarum ; non una tamen nec eadem semper sunt arma, quibus utitur. Quenam autem præcipua sint ætate nostra, vix in sublimi Principis Apostolorum cathedra collocatus Pontifex Maximus Pius IX, quasi e culmine Turris Davidicæ subjectum sibi orbem catholicum attente circumspicens, sapientia plane singulari (Encyclica *Qui pluribus* anno 1846) indicavit omnibus Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis et Episcopis, ut in ea eliminanda studia simul omnes enixe intenderent. Et sunt :

303. a. Rationalismus : rationalismum hic dicimus eorum conatum (ut verbis utamur magni Pii Papæ IX) *qui præpostero sane et fallacissimo argumentandi genere nunquam desinunt humanæ rationis vim et excellentiam appellare et extollere contra sanctissimam Christi fidem, atque audacissime blaterant eam humanæ refragari rationi. Quo nihil certe dementius, nihil magis impium, nihil contra ipsam rationem magis repugnans fingi, vel excogitari potest.* Sane, etiamsi fides sit *supra* rationem, non est tamen *contra* ipsam, neque ulla vera dissensio inter utramque ; cum utraque sit ab uno eodemque principio immutabili, Deo nempe, qui utrique scopum suum præfixit, ut sibi mutuam ferret opem, et altera alteri luci ac subsidio esset. Ac primo (ad rem cl. Perrone) *ratio per fidem perficitur ; problemata quæ sibi permessa aut ægre solummodo et imperfecte, aut nulla fortasse ratione solvere poterat circa Deum, mundum ac hominem, facile attingit ; ejus dominium amplificatur atque protenditur, impulsionem sentit ad difficiliorum investigationem pertentandam. Vices deinde fidei reddit, dum admittitur ejus ingredi penetrantia, scientifice veritates quas accepit, expendere, nexus illarum ostendere, eas suasibiles reddere, systema ex illis universum efficere, aliaque ejusmodi moliri, quibus quoad ejus fieri potest, intelligentiam fidei nanciscatur*¹.

304. b. Semirationalismus : sicut olim a Pelagianismo originem habuit semipelagianismus, ita a rationalismo recenter effluxit semirationalismus ; quo indicamus doctrinas quorundam pseudocatholicorum, qui licet videantur Rationalismum, ut in se est, palam rejicere, tales tamen sententias promulgant, quæ si logice et attente evolvantur, ad easdem consequentias trahunt. Isti videlicet, tametsi fateantur fidem catholicam non adversari naturali hominis rationi ; ita tamen quibus-

la Religione. — Martinet, *Veille du peuple ; Solution des grands problèmes.*

¹ V. Perrone, *Prælect. Theol. in compend.*, vol. I, *Hist. Theol. synopsis*, n. 9. Et fusius *De locis Theolog.*, part. III, ser. I. — Bergier, *Dictionnaire*, v^o Rationalisme. — Stapf, § 168.

dam novis et resonantibus verbis hanc secundam describunt, ut primatum ei super fidem concedere non erubescant. Ecclesiam catholicam non negant, sed Lutheri et Calvini dieteris jam a sæculo XVI exoletis concinentes eam nobis exhibent cruentis vulneribus onustam, deformatam, et talem uno verbo, cui *frontem ruga senilis aret*, et ideo volunt ad præsentem populorum consuetudines esse suis in doctrinis tam moralibus quam dogmaticis accommodandam (*le catholicisme modernisé*) : quasi nempe sapientissimus ejusdem Auctor et Pater Christus Jesus non sit idem *heri et hodie, ipse et in sæcula*, et frustra de sua Ecclesia pronuntiaverit : *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. Admittunt supremum veritatis tribunal ; sed illud in opinione hominum, quam dicunt *universalem*, collocandam esse docent : vitam æternam tanquam ultimum finem nostrum non diffitentur ; sed volunt ejus quasi viam et initiationem habendam esse felicitatem civilem, materiale atque terrenam, licet compertum omnino sit felicitatem, ad quam conditi sumus, talem esse, *quam mundus dare non potest*. Et alia similia, quæ recentioribus quibusdam Scriptoribus (præcipue italibus), quos *liberales* appellant, sed melius dixeris *libertinos*, legere est¹.

305. c. Progressismus : progressismi nomine, ut est fidei impedimentum, eorum intelligimus insaniam, qui divinæ revelationi bello indicto humanum progressum laudibus efferunt, et hunc in Religionem ipsam catholicam ausu sacrilego inducere nituntur, perinde ac si fides nostra non Dei, sed hominum opus esset, aut philosophicum inventum, quod humanis modis perfici possit : *Abominabiles facti in studiis suis* (ad rem Pius IX) *humani progressus obtentu fidem destruere, eamque rationi subicere, ac Dei eloquia invertere contendunt, summo opere Deo ipsi injuriam inferre non reformidant qui cælesti sua Religione hominum bono, atque saluti clementissime consulere est dignatus* : quæ verba tanti Pontificis retulisse, progressissimum radicaliter confutasse est.

Utique vel in ipsa catholica Ecclesia admittendus est aliquis progressus et quidem maximus ; sed qualis ? tales qualem describit Vincentius Lirinensis in suo Commentario, ut nempe *vere profectus sit ille fidei, non permutatio ; si quidem ad profectum pertinet, ut in semetipsum unaquæque res amplificetur : ad permutationem vero*

¹ Qui cupit valde accuratam semirationalismi descriptionem, adeat egregium opus, *La Civiltà Cattolica*, ser. I, vol. VIII, anno 5, pag. 585 ; et Allocutio Pii IX, *Singulari*, 9 dec. 1854 (apud *Civ. Catt.*, ser. II, t. IX). — Curci, *Una divinazione sulle tre ultime Operi di V. Gioberti, i Prolegomeni, il Gesuita moderno e l'Apologia.*

ut aliquid ex alio in aliud permutetur. Erit itaque verus atque eximius in Ecclesia catholica progressus, si hæc *annis consolidetur, dilatetur tempore, sublimetur ætate, ita tamen ut incorrupta et illabata permaneat, et nihil in natura sua permutationis admittat, neque ulla patiatur proprietatis suæ dispēdia.*

306. d. Massonismus : complectimur hoc vocabulo omnes sectas illas clandestinas (quomodocumque tandem noncupentur, cum in more habeant nomen sibi in dies diversum imponere, ut facilius latescant) quarum scopus est divinam Ecclesiæ auctoritatem, et leges acerrime oppugnare, legitimam Principum etiam sæcularium potestatem frangere, omnia uno verbo tum sacra tum civilia conculcare : imo si fieri posset christianam religionem funditus evertere. Hinc Manuale Massonum habet inter cetera : « Pourquoi dans toute la maçonnerie ne rencontre-t-on pas un seul symbole chrétien? Pourquoi le compas, l'équerre, le niveau? Pourquoi le nom du Christ n'est-il pas proféré une seule fois dans les serments? Pourquoi n'y voit-on pas figurer la croix? — Le pourquoi, le voici : Une maçonnerie chrétienne serait une flagrante contradiction, un cercle carré¹, » etc. Eas porro sectas damnarunt Pontifices fere omnes a Clemente XII ad regnantem Pium IX, inflicta pœna excommunicationis ipso facto, et reservatæ tam in eum, qui ab iisdem societatibus, earum cœtibus, conventiculis et aggregationibus non se abstinet, vel easdem quoquomodo juvat ac fovet; quam in eum, qui illos non denuntiat, quos noverit his societatibus nomen dedisse vel consilium, auxilium aut favorem præstasse. Iterum sub excommunicatione ipso facto incurrenda ac reservata prohibentur omnes libri, statuta, manuscripta, codices harum societatum sicut etiam illos vel legere vel retinere : quod item valet de omnibus libris ad illorum defensionem exaratis². Quæ omnia legitimo superiori sub gravi tradi debent.

Massonismi tunc enascentis perniciosissimos effectus cum lacrymis divinando aiebat Alphonsus noster : « Cette secte sera un jour la ruine non-seulement de l'Église, mais des royaumes et des souverains ; les rois n'y prennent pas garde ; mais ils s'apercevront trop tard du grand dommage qu'elle leur causera. Les hommes qui ne craignent pas Dieu

¹ V. Storia, dottrina, scopo della Framassoneria scritta da un framassone che non è più. Vienna, 1862.

² Clemens XII, Constitut. In eminenti 1758. — Benedictus XIV, Constitut. Providas 1751. — Pius VII, Constitut. Ecclesiam 1821. — Leo XII, Constitut. Quo graviora 1825. — Gregorius XVI, Encycl. Inter. — Pius IX, Encycl. Qui pluribus 1846. — V. Etiam appendix I in fine voluminis. — Franco, Risposte popolari alle obbiezioni, ecc.

ne craindront pas davantage les rois⁴. » Quod ille prædixit, ipsi nos vidimus, quid enim? omnia depopulata sunt, societatis basis ac ordo subversus; potestatibus sublimioribus omnis denegata obedientia; imperantes expulsi sunt, derisi sunt, iniquissime conculcati sunt. Quæ autem contra Ecclesiam ejusque auctoritates hodie intentantur mala, modos omnes excedunt. Submissio et obedientia locum cessit revolutioni, qui fructus est insignis ac pestilentissimus hujus ætatis. Inter ceteros caveant diligentissime Clerici omnes, ac præsertim Seminariorum alumni a satanicis impiorum artibus, quorum scopus est ut a veræ fidei et Ecclesiæ doctrinis juvenes sacræ militiæ proludentes passim avertantur, et iniquissimis Massonum sectis valeant pedetentim aggregari. Videant, et omnimode detestentur horrida hæc monita, et præcepta quæ secreto dari solent a perversis illis de infernali societate, qui juventutis educationem ex officio suscipiunt⁵.

307. e. Biblismus : nemo ignorat per totum orbem inductas fuisse (Lugduni primum anno circiter 1804), et audacissime vagari quasdam hominum societates, quas *Biblicas*, vel etiam *Biblistum* appellant. Hæ veteram hereticorum artem renovantes contra Ecclesiæ regulas libros sacræ Scripturæ vulgaribus quibusque linguis translatis et sæpe etiam perversis explicationibus præditos, non cessant ubicumque diffundere sine numero, vel gratis elargiendo vel minimi vendendo. Quorsum hæc? Non alio profecto fine, quam ut omnes fideles assuescant sacras Paginas privato judicio interpretari, sicque se a Divina traditione, a Patrum doctrina, et ab Ecclesiæ catholicæ sensu pedetentim subducere, et more lutheranorum ac calvinistarum emancipare in iis, quæ ad fidem et æternam salutem pertinent. Hinc valde pertimescendum, ne vel corruptione vel interpretatione perversa *Evangelium Christi Domini, hominis fiat Evangelium, aut quod pejus est, Evangelium diaboli*, ut verbis utamur Doctoris Maximi. Deus nempe ipse, ne fideles sui circumferantur *omni vento doctrinæ in nequitia hominum ad circumventionem erroris*, vivam et infallibilem constituit auctoritatem, quæ legitimum sensum suæ revelationis doceret : quæ quidem viva et infallibilis auctoritas non in privato cujusque sensu residet, sed in sola romana Ecclesia, cujus solius est judicare de vero sensu et interpretatione sacræ Scripturæ⁵.

In Biblicas societates eliminandas toti fuerunt recentiores Pontifices,

⁴ Vid. Tannoja, *Della vita ed istituto di S. Alfonso Maria de' Liguori*. Torino, Marietti, 1857, l. III, c. xxv.

⁵ Ségur, *La Révolution*, pag. 45 et seqq.

⁵ V. *Cattolico*. Giornale religioso. Lugano, t. XXV, p. 225. — *Amico Cattolico*, vol. XII, p. 15. — *Annali Religiosi*, serie II, vol. IV. — Martinet, *Solution des grands problèmes*.

Pius VII, Leo XII, Gregorius XVI et Pius IX¹: qui omnes declarant gravissimi coram Deo et Ecclesia criminis reos fore qui alicui earumdem societatum dare nomen, aut operam suam commodare seu quomodocumque favere præsumpserint: quo quidem gravi peccato etiam se commaculant omnes talia Biblia legentes.

308. *An (quæres) saltem legi possit versio Bibliorum in lingua vulgari, si facta sit a catholicis viris?* R. Vel tales versiones editæ sunt cum adnotationibus desumptis a sanctis Ecclesiæ Patribus, doctisve ac catholicis viris; vel agitur de aliis tali qualitate carentibus. Si 1, versiones hujusmodi cenceduntur; nullum siquidem tunc est falsæ interpretationis periculum. Si 2, etsi olim receptum fuerit, ut res tota solius Episcopi, imo vel Confessarii judicio definienda relinqueretur; hodie tamen propter abusus ex Biblicis societatibus præsertim provenientes, non licet fidelibus tales versiones legere aut retinere *sine licentia Sedis apostolicæ*: et qui contra facere præsumpserint, absolute non erunt donandi, nisi prius Biblia illa Ordinario reddiderint. Ita expresse declaravit S. Indicis Congregatio Decreto 12 junii 1757, confirmato 25 jan. 1836². — Diximus *sine licentia Sedis apostolicæ*; nam Leo XII speciali mandato (24 maii 1825) hanc facultatem sibi et successoribus suis reservavit. Hinc ad quæsitum: *Utrum permittenda impressio versionis antiqui et novi Testamenti exaratae per Rev. Antonium Martini sine textu latino, et sine notis, Sacra Indicis Congregatio respondit: Negative*³.

Hæc intercedit differentia inter illum qui Scripturam legit vel tenet lingua vulgari sine notis versam: quod si versio sit facta a viris catholicis et catholica sit, incurrit tantum peccatum mortale; quia facit contra grave Ecclesiæ præceptum. Si vero versio sit hæreticaliter facta, et ab hæretico, ut est versio Diodati, incurrit etiam excommunicationem reservatam; cum ob hæresim damnata sit versio illa, et ab hæretico auctore prodierit. Quod talis revera sit versio Diodati, dubium esse nequit; nam est, 1. *ab hæretico*, cum ipse sit de Calviniana secta; 2. *hæreticaliter facta*; nam aliqui sunt libri penitus omissi, et alii adulterati.

¹ Pius VII, 1 junii et 4 sept. 1816. — Leo XII, 3 maii 1824. — Gregorius XVI, 24 maii 1844. — Pius IX, *Qui pluribus* 1846. — It. Bulla *Auctorem Fidei*, propos. 67 et 68.

² Benedictus XIV, *De Syn.*, l. VI. — Et Appendix III, in fine voluminis, omnino legenda.

³ V. *Amico Cattolico*, ser. I, vol. VII, pag. 273: quod pari ratione affirmant, etsi una cum versione adsit latinus textus, sed sine notis. Hoc tamen non currit de illis Bibliorum partibus, quæ in libris spiritualibus leguntur; idque ex recepta consuetudine et tacita superiorum approbatione, si tamen versio catholica sit: quod hodie maxime notandum est.

309. f. Indifferentismus, alio nomine *tolerantismus*: porro alius est *civilis et politicus*, quo scilicet Princeps diversas religiones in sua ditione tolerat; alius *religiosus* seu *theologicus* qui omnes religiones æque bonas tenet ad salutem consequendam. Primus potest tolerari ad majora cavenda mala: *Quamvis infideles*, ait D. Thomas, *in suis ritibus peccent, tolerari possunt*¹. Secundus tamen qui in Religionis negotio facit unicuique libertatem, ut quæ sibi verior sententia visa fuerit, eam teneat, absurdissimus est; cum enim veritas una sit et indivisibilis, quicumque cum ipsa non est, falsitatem sectatur. Hinc Apostolus monet, *unum Deum esse, unam fidem, unum baptisma*; et habemus ex ipsius Servatoris testimonio, *eos esse contra Christum, qui cum Christo non sunt*²; et infeliciter dispergere qui cum ipso non colligunt. Hinc Hieronymus, cum in tres partes schismate scissa esset Ecclesia, narrat se tenacem propositi, quando aliquis rapere ipsum ad se nitebatur, constanter exclamasse: *Si quis Cathedræ Petri jungitur, meus est*³. Falso autem sibi quis blandiretur, quod et ipse in aqua sit regeneratus; oportune enim responderet Augustinus: *Ipsam formam habet etiam sarmentum, quod præcisum est de vite; sed quid illi prodest forma, si non vivit de radice*⁴? — Hoc ergo systema non est aliud, quam turpissima species infidelitatis privativæ, et error pestiferus ætatis nostræ, contra quem oportet Ecclesiæ Ministros viriliter dimicare: id enixe commendavit Leo XII Encyclica *Ubi primum* ostendens quam facile indifferentismus religiosus convertatur in deismum, imo in atheismum ac materialismum. Regnans autem Pius IX vocat indifferentismum *systema horrendum, ac vel ipsi naturalis rationis lumini maxime repugnans*.

Si quis ergo nos hic de intolerantia audacter accuset, et quærat cur pacem nolumus in rebus fidei nostræ cum sectis adversariis, facilem ei dabimus responsonem illis Tullii verbis (si tamen ipsis hæc in re uti liceat): *Cur pacem nolumus? quia turpis est; quia periculosa est; quia esse non potest*⁵. *Quia turpis est*: quid enim magis turpe; quid magis fœdum in homine sincere catholico, quam veritatem cum errore manifeste et advertenter pati, vel etiam solummodo sese indifferenter erga illum habere? *Quia periculosa est*: qui enim veritatem agnoscens non abhorret ab errore contrario in rebus quæ æternam sa-

¹ 2, 2, q. 10, a 1. — ² Eph. iv; et Luc. xi.

³ Ep. lviii. — ⁴ In Ps. contra part. Donat.

⁵ Philippica vii. « La vérité peut autant tolérer l'erreur qu'un géomètre peut souffrir qu'un triangle ait quatre côtés. » Taparelli, *Saggio teoretico*. — V. Franco, *Risposte popolari alle obbiezioni più comuni contro la Religione*. — Ségur, *Réponses courtes et familières*, etc. — Balmès, *La Religion démontrée à l'intelligence des enfants*.

litem respiciunt, evidentissimum incurrit periculum a fide paulatim discedendi et errorem ipsum amplexandi; cum, teste experientia, tam facile sit errantium corruptione cor hominis corrumpi, et eorum tenebris mentem obvolvi. Tandem *quia esse non potest*; clamat Apostolus: *Quæ enim participatio justitiæ cum iniquitate? aut quæ societas lucis ad tenebras? quæ conventio Christi ad Belial? aut quæ pars fidelis cum infideli*¹ (T)?

310. Q. 2. *Quid de recenti fidei impedimento in Italia?*

R. Summus Pontifex Pius IX, Encyclica *Nostis* data ad Archiepiscopos et Episcopos Italiæ (8 decembris 1849, Neapoli in Suburbano Portici) solertissime indicat recens quoddam et peculiare fidei impedimentum in Italia inique serpens. Est autem audacissimus pravorum conatus, qui diabolicum iniere consilium de *Italis populis traducendis ad Protestantium placita et conventicula*. Quod ut obtineant, pluribus utuntur mediis; inter cetera sunt *societates biblicæ, studium occupandi cathedras in catholicis scholis, domicilium in regionibus catholicis cum emptione bonorum, et publicum ibidem exercitium sui cultus, editiones librorum in quibus eorum doctrina traditur passionibus amica, incitamenta, exhortationes et etiam pecuniarum aliquando elargitiones, theoretica prædicatio in privatis etiam domibus, matrimonia mixta inter protestantes et catholicas promota, vulgatæ ephemerides, demum calumniæ et diceria quibus putide Religionem catholicam insectantur*². Præsulum iccirco omnium curas ea de re impensius excitando Christi Vicarius remedia præbet ad tantum periculum eliminandum, et sunt:

1. Populum de paratis sibi insidiis edocere, et diligentissime in doctrina christiana instruere, ut vitam ad illius normam componant; — 2. ecclesiasticorum omnium (præsertim qui in animarum cura ze- lum accendere, ut *majori usque alacritate, prout temporum ratio postulat, in dictam christianæ plebis instructionem incumbant, illud speciatim dogma singulis inculcantes, sine fide catholica impossibile esse placere Deo, et æternam consequi salutem*; — 3. in orationibus publicis fideles laicos una cum Clero peculiare identidem Deo gratias agere pro accepto catholicæ Religionis beneficio, et suppliciter una simul efflagitare, ut ejusdem professionem in regionibus nostris tueri et inviolatam conservare dignetur; — 4. Confirmationem tempestive suscipere ad fortiter pugnandum, et sæpius Præni-

¹ II Corinth. vi.

² Hæc media recenset cl. Perrone, qui alia addit quibus utuntur protestantes ubique: nempe jubilæum reformationis, anniversarium reformationis festum, missiones apud infideles, et studium conversionis Judæorum. *Prælect. de vera Relig.*, part. II, n. 251.

tentia expiari atque SS. Eucharistia muniri; — 5. Parochorum aliorumque Sacerdotum studiis in ordinario prædicationis ministerio adjungere interdem extraordinaria spiritualium Exercitiorum et sacramentorum Missionum subsidia; — 6. blasphemiarum in Dei nomen et in Sanctos horrorem cunctis inspirare, et alia graviora scelera cum magno scandalo conjuncta eliminare, uti sunt concubinatus notorii, violatio dierum festorum et præcepti ecclesiastici circa jejunia, ciborum delectum, et similia; — 7. viros insignes et sana doctrina præstantes impense ad hoc inflammare, ut contra libellos impios, ephemerides et pagellas illas *mendacii, calumniarum et seductionis plenas, quas novæ artis librariæ pravo usu vaferrimi Ecclesiæ inimici in vulgus edere et multiplicare quotidie non intermittunt*, alia ipsi parvæ item molis scripta de Episcoporum voto et approbatione in lucem edant, et prout locorum et personarum ratio suggesserit, inter fideles diffundant; — 8. tandem pietatem, venerationem atque observantiam in christiano populo insinuare, fovere, tueri et alte defigere erga supremam Petri Cathedram, ubi sedet verus Christi Vicarius, totius Ecclesiæ Caput, et omnium Christianorum Pater et Doctor¹ (U).

311. Q. 3. *An pro fidei nostræ dilatatione solliciti esse debeamus?*

R. Affirmative: præstat, ut non tantum fideles amoveamus a periculo infidelitatis, sed ut pro nostro posse² vel ipsos infideles adducamus ad fidem. « Quisquis enim (ad rem *Stapf*, § 166) præsentem hominis conditionem, atque absolutam Religionis christianæ necessitatem perspectam tenet, profecto nihil magis in votis habere potest, quam ut Regnum Dei quaquaversus dilatetur. Quod ut eveniat, non tantum quotidie orare, sed etiam pro viribus conferre jubemur: si enim Deum vere diligimus, quid nobis prius esse potest, quam ut ipse et quem misit, Jesus Christus ab omnibus cognoscatur adoreturque, et ut benignissima ejus consilia in provehenda hominum salute per neminem frustrentur? Idem officium ex charitate fraterna resultat, cujus indoles

¹ V. Theiner, *Dell'introduzione del Protestantismo in Italia*. Roma, 1850. — *Annali Religiosi*, ser. II, fasc. 26. — Perrone, opera citata; it. *Il Protestantismo e la regola di fede*. Huc etiam apprime faciunt pro populo, *Collezione de' buoni libri*; it. *Letture cattoliche*; *La buona settimana*. Torino. Quas omni studio divulgare oportet; it. laudatus Perrone, *Catechismo intorno al Protestantismo ad uso del popolo*. — *Opuscoli religiosi e morali specialmente appropriati alle presenti condizioni*. Verona, 1860.

² Hoc valent omnes orationibus et elemosyna. Sed præcipue studium Religionis dilatandæ nobis Ecclesiasticis incumbit. Quis sane dixerit illum Clericum spiritum ecclesiasticum possidere, qui indifferens est sive propagetur Religio, cujus minister est, sive non? Male cogimur ominari de illo, quem zelus domus Dei non comedit.

est, ut alios destinationis nostræ consortes reddamus. Cum igitur ad destinationem nostram feliciter consequendam Religio necessaria sit, quis non videt, hujus dilatationem inter omnia charitatis obsequia locum facile primum obtinere? »

Tu pueriliter pueros (ita Religionem alloquitur D. Augustinus), fortiter juvenes, quiete senes, prout cujusque non corporis tantum sed et animi ætas est, exerces et doces; tu fœminis viris suis non ad explendam libidinem sed ad propagandam prolem et ad rei familiaris societatem casta et fidei obedientia subjicis; tu viros conjugibus non ad illudendum imbecilliorum sexum, sed sinceri amoris legibus præficis; tu parentibus filios libera quadam servitute subjungis; parentes filiis pia dominatione præponis; tu fratribus fratres religionis vinculo firmiore quam sanguinis nectis; tu omnem generis propinquitatem et affinitatis necessitatem servatis naturæ voluntatisque nexibus mutua charitate constringis. Tu dominis servos non tam conditionis necessitate, quam officii delectatione doces adhærere; tu dominos servis summi Dei communis Domini consideratione placabiles et ad consulendum quam ad coercendum propensiores facis; tu cives civibus, tu gentes gentibus, ac prorsus homines hominibus primorum parentum recordatione, non societate tantum, sed quadam etiam fraternitate conjungis. Doces reges prospicere populis; mones populos se subdere regibus... ostendens quemadmodum et nos omnibus et omnibus charitas et nulli debeat injuria¹ (V).

312. Quidnam (quæres) agendum est a Parocho ad fidei impedimenta eliminanda in Parœcia sua? Parochus hæc peragat diligentissime: ac 1. oves sibi commissas opere, sermone et exemplo in fide confirmet, Religionis apologiam identidem adstruendo, motivis credibilitatis. Et ab iis vitiis studiose avertat, quæ fidem pedetentim extinguunt, uti sunt superbia, impudicitia, blasphemia, etc.; — 2. populum interdum commoneat de obligatione gravi denunciandi hæreticos, vel suspectos intra tempus statutum. *Et cum* (dicente sancto Leone²) *magna sit pietas prodere latebras impiorum, et ipsum in eis, cui inserviunt diabolus debellare, omnia opera Parochus populo delegat multiformes inimicorum er-*

¹ Lib. I, *De moribus Eccl.*—V. *Civ. Catt.*, ser. II, t. I: *L'incivilimento e la Chiesa*; ser. III, t. VI: *Dell'influenza religiosa nella società*; ser. IV, t. II, *La civiltà a piè della croce.*

² Serm. VIII.

rores et machinationes, ut sibi caveat; — 3. caute invigilet, ne in Parœcia sua libri perversi circumferantur: et si quos invenerit damnatos, curet ut quamprimum deferantur ad Episcopum vel comburantur, ut supra dictum est; — 4. nitatur superstitiones eliminare, uti sunt sortilegia, veneficia, divinationes et aliæ vanæ observationes, quibus innixi quidam jactitant se scire et prædicere futura, morbos curare, thesauros detegere: quæ quidem fidem non parum labefactant. Ideo etiam curet ut a Parœcia arceatur (implorato si fieri poterit, judicis sæcularis auxilio) tam improbum illud hominum genus, quos *zingaros* vocant: quam garruli *circulatores*, qui indulgentias apocryphas, falsa miracula, ineptas orationum formulas promulgant¹; — 5. si quos habeat Parochianos qui mercaturæ exercendæ, vel addiscendæ artis causa ad loca hæreticorum conferre se soleant, studeat avertere plusquam poterit, vel saltem eos accurate doceat quæ a Clemente VIII tradita sunt circa communionem fidelium cum hæreticis. Valde autem commendanda consuetudo, ut ad Pœnitentiam et Eucharistiam accedant, tam cum discedunt, quam cum ad patriam isti revertuntur.

313. Quid (addes) agere deberet Confessarius vel Sacerdos, si hæreticum inveniat, qui velit ad Ecclesiam catholicam venire?

Hæc præcipuæ: 1. maxima imprimis charitate et benevolentia eum excipiat atque interroget, quomodo hæc ei vocationis gratia contigerit? cur sectam suam velit relinquere? cur nostram fidem amplecti? Hæc cautela necessaria est, quia extant homines fraudulentissimi, qui sub pietatis velamine unice quærunt sibi sustentationem et bona temporalia. Quo explorato, si videat hæreticum proposito suo firmiter inhærentem, eundem excitet, ut quærat Regnum Dei et gratiam cum fiducia. Nec tamen facilis sit in auxilio temporali ipsi promittendo.

¹ Si qui eleemosynam emendicando circumeant asserentes se ad fidem Catholicam conversos, ne facile credat parochus; imo si fieri possit, consistere hosce in Parœcia non sinat, sine litteris *commendatiis* ab Episcopo probatis; et ubi secum habeant mulieres, requirat testimonium conjugii, si conjuges se dixerint: vel fidem Baptismi, si dicant se parentes.

2. Bene prospiciat utrum iste sit hæreticus formalis, an materialis tantum. Si sit materialis tantum, eum doceat res scitu necessarias necessitate tam medii quam præcepti, Catechismum Diœcesis adhibendo, et sic eum præparet ad Confessionem peccatorum suorum et fidei nostræ professionem. Deinde proprium Episcopum vel ejus Vicarium generalem consulat circa abjurationem private aut publice emittendam, nec non circa Baptismi renovationem, quæ ætate nostra videtur ferme semper necessaria saltem sub conditione. Si vero sit hæreticus formalis, Dei auxilio innixus (quod in omni hypothesi nunquam implorare cessabit) disputationes iterato assumat, ordine retento, quem Tractatu *De Locis Theologicis* ferme omnes sequuntur. Agat nempe de unitate et necessitate fidei, de notis Ecclesiæ, de necessitate judicis visibilis in controversiis fidei, de sensu privati absurditate, de dogmate Primatus Pontificii honoris et jurisdictionis, ceterisque omnibus in quibus hæretici a nobis discordant.

3. Caveat in omni casu, ne per inanes controversias traducatur, ne libros aut alia objecta magni pretii commodet, ne sese nimis eidem familiarem exhibeat. Uno verbo ne faciat quod factum nollet, si hæreticus iste conversionem suam non perficiat.

314. *Quid vero (dices) si res sit cum infidelibus?* Si res sit cum infidelibus qui paganismum profitentur, ad manus theologo esse debent motiva credibilitatis, quibus eis existentiam divinæ revelationis ostendat; necnon existentiam Ecclesiæ. Quod si judæi sint cum quibus congregari theologus debeat, depromet ex veteris Testamenti libris et vaticiniis in iis contentis quæ Messias promissionem, expectationem, epochas, munia prædicant, eaque conferre cum novi Testamenti libris ac historia sataget, ut ea adimpleta in Christo Jesu fuisse patefaciat¹.

¹ V. Perrone, *De locis Theol.*, part. III, de theologi munere; alique Tractatores. Methodus pro hæretici reconciliatione vid. in Synodo Diœcesana Nicœensi anno 1839; et in Pontificali Romano.

DISPUTATIO SECUNDA DE SPE

CAPUT UNICUM

DE SPEI NATURA, DIVISIONE, OBJECTO, SUBJECTO, PROPRIETATE, VITIIS OPPOSITIS, AC REMEDIIS.

315. Q. 1. *Quid est spes?*

R. Spes definitur communiter: *Virtus theologica divinitus infusa, per quam certa cum fiducia beatitudinem æternam, et ejus media per auxilium Dei expectamus.* Dicitur: 1. *virtus, quia bonum est*, ex R. Psalte, *sperare in Domino*¹; — 2. *theologica divinitus infusa*: quia est supernaturale Dei donum juxta illud: *Deus autem spei repleat vos omni gaudio et pace in credendo, ut abundetis in spe et virtute Spiritus sancti*²; — 3. *per quam certa cum fiducia*, quia spes ex parte Dei, id est prout innititur Dei auxilio, est certa: *in Dei auxilio*, inquit Tridentinum, *firmissimam spem collocare, et reponere omnes debent*³. Cum vero salus æterna pendeat a nostro etiam arbitrio, quod potest deficere, ideo spes ex parte nostra non est certa; 4. *beatitudinem æternam, et ejus media per auxilium Dei expectamus*, quæ ultima verba declarant duplex spei objectum.

Spes autem alia est habitualis, alia actualis; utraque vero vel viva est vel mortua: id est formata vel informis. *Habitualis* est habitus per se infusus actuum spei ex auxilio gratiæ, qui perdurat quamdiu per vitium desperationis, vel præsum-

¹ *Psal. cxlv.* — V. Liguori, *Op. Mor.*, l. II, nn. 20 et seqq.; et *Homo Apost.*, tract. VI, nn. 6 et seqq. Spes generatim sumpta est motus appetitivæ partis in bonum futurum, arduum, sed adeptu possibile: *In bonum*, secus esset timor; *futurum*, nam circa præsens est gaudium; *arduum*, nam quod statim est in nostra potestate, concupiscimus, non speramus; *possibile*, nam secus haberetur desperatio, non spes.

² Rom. xv. — ³ Sess. vi, c. xiii, de Justif.